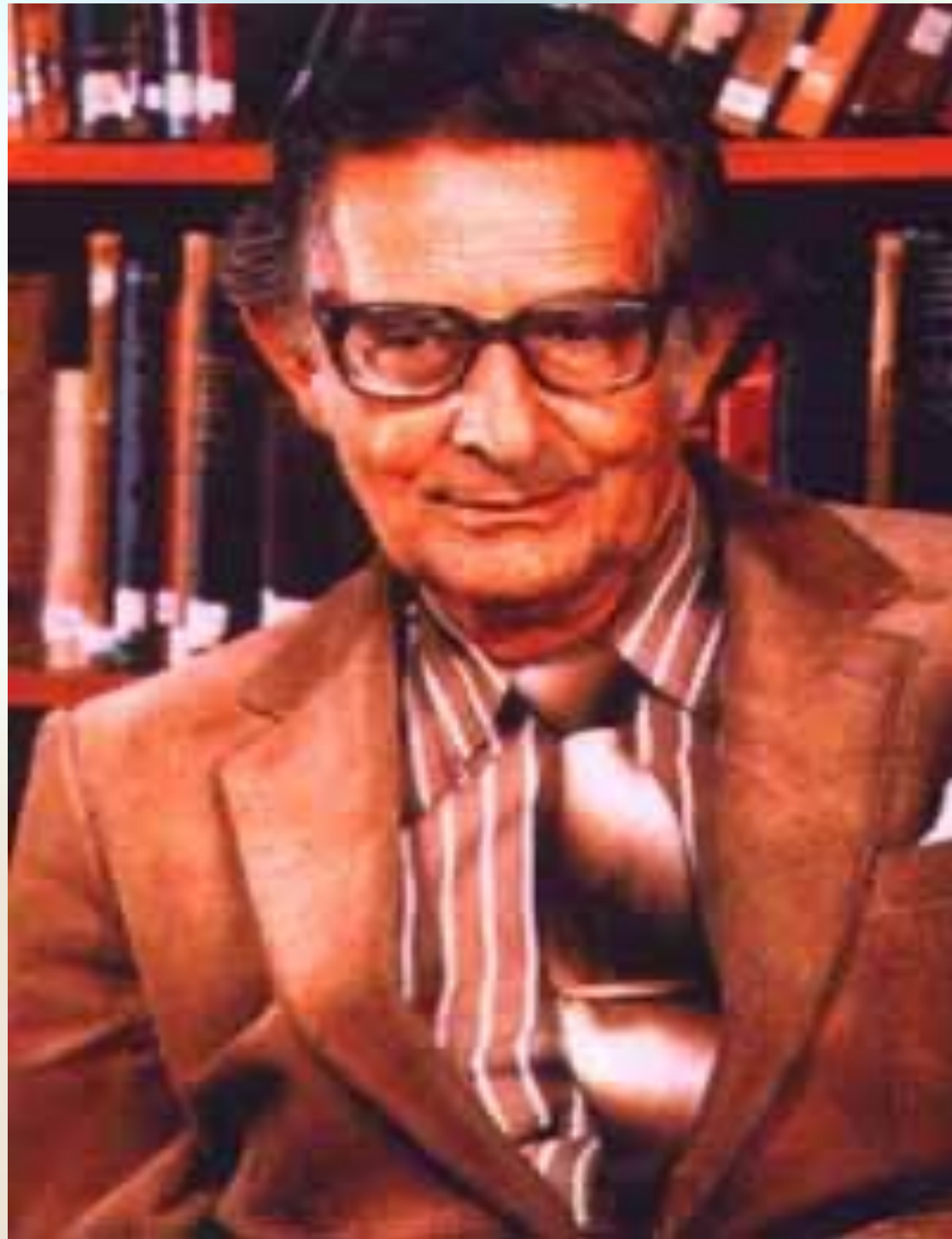

Hans Ajzenk – PEN model

- **Psihobiološki pristup**
- **Najcitiraniji psiholog dvadestog veka**
- **Naglašava važnost principa procene ličnosti**

**1. princip –
Ljudska bića su biosocijalni organizmi**

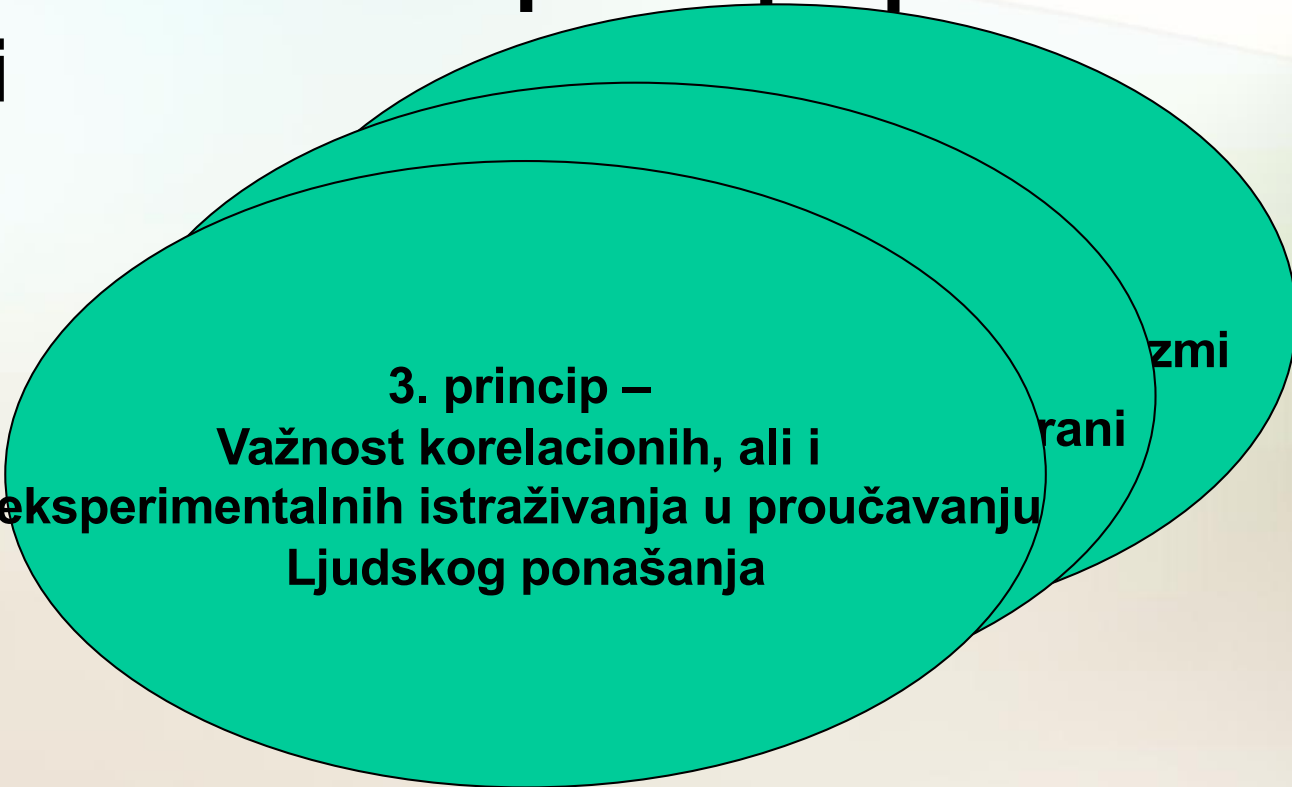
- **Psihobiološki pristup**
- **Najcitiraniji psiholog dvadestog veka**
- **Naglašava važnost principa procene ličnosti**

**2. princip –
Odnosi između duše i tela su kontinuirani**

zmi

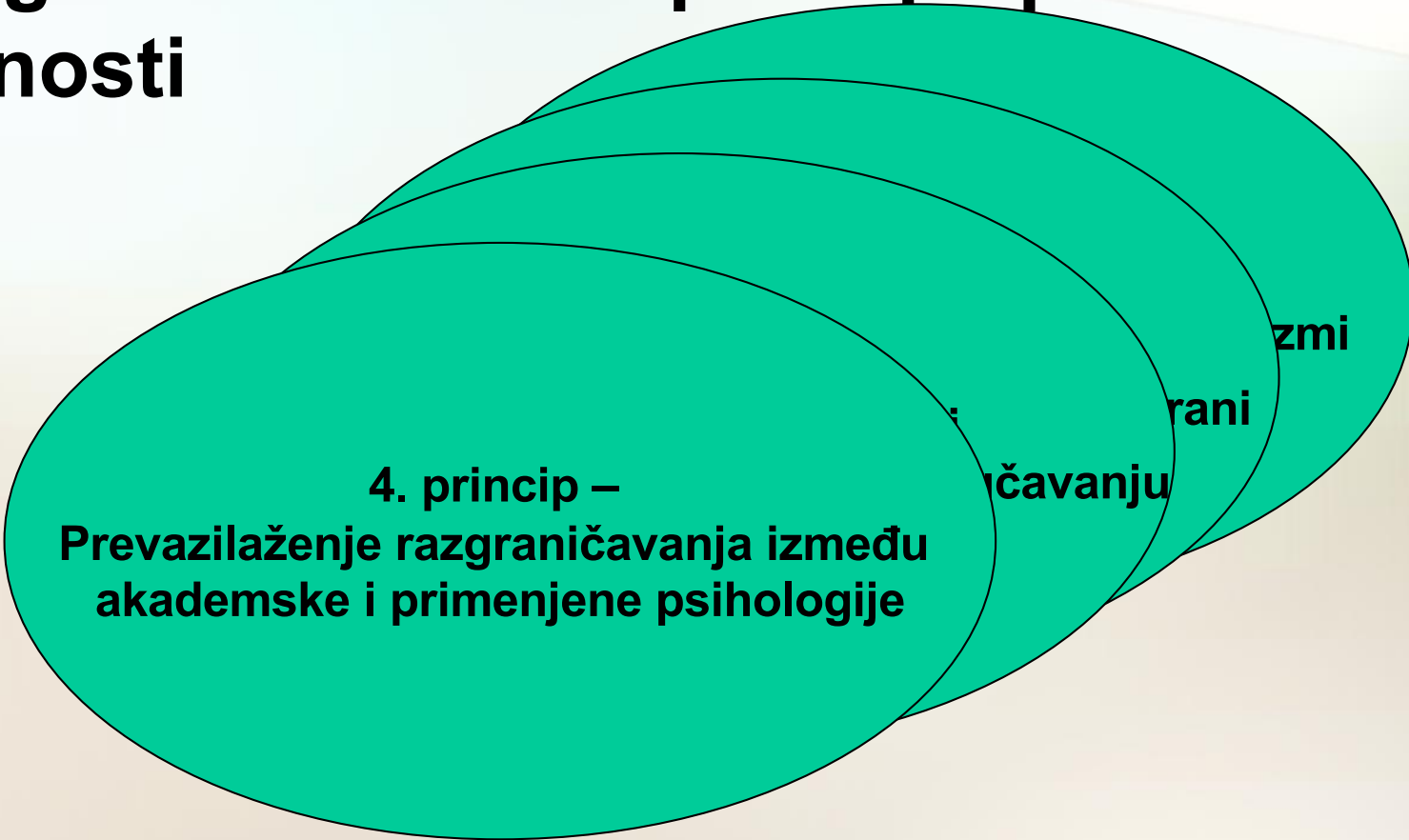
- **Psihobiološki pristup**
- **Najcitiraniji psiholog dvadestog veka**
- **Naglašava važnost principa procene ličnosti**

**3. princip –
Važnost korelacionih, ali i
eksperimentalnih istraživanja u proučavanju
Ljudskog ponašanja**

zmi
rani

- **Psihobiološki pristup**
- **Najcitiraniji psiholog dvadestog veka**
- **Naglašava važnost principa procene ličnosti**

**4. princip –
Prevazilaženje razgraničavanja između
akademske i primenjene psihologije**

čavanju

rani

zmi

- **Psihobiološki pristup**
- **Najcitiraniji psiholog dvadestog veka**
- **Naglašava važnost principa procene ličnosti**

**5. princip –
Traženje dokaza za sve vrste pretpostavki**

među
ogije

čavanju

rani

zmi

Definicija

- **»Ličnost je relativno stabilna i trajna organizacija karaktera, temperamenta, intelekta i telesne konstitucije, koji determinišu individualan proces prilagođavanja spoljašnjem okruženju«**

Koreni

- **Ruska refleksološka škola – Ivan Pavlov**
- **stavljao pse u konfliktne uslove – istovremeno i zvuk zvona koji je označavao dobijanje hrane i zvuk zvona koji je označavao kraj obroka**

**1. grupa –
uzimali hranu i
bili dobro
raspoloženi**

**2. grupa –
postajali razdraženi
i lajali kao ljudi**

**3. grupa –
ležali na podu i
padali u san
(ukočenost)**

**4. grupa –
cvileli i izgledali
kao da imaju nervni
slom**

Četiri tipa opisivao pomoću dve dimenzije:

- **EKSCITACIJA i**
- **INHIBICIJA**

Odnose se na jačinu nervnog sistema

Dva tipa nervnog sistema

- **stabilan, jak**
- **nestabilan, slab**

- **Sangvinici - preterano uzbuđenje, ali dobra inhibicija**
- **Kolerici - preterano uzbuđenje, ali loša inhibicija**
- **Flegmatici - nivo uzbuđenja nizak, a inhibicija dobra**
- **Melanholic - nivo uzbuđenja nizak, ali inhibicija loša**

Drugi veliki uticaj

- **Engleska psihometrijska škola - Čarls Spirman**
- **Prostor manifestnog ponašanja suviše je složen, a pomoću faktorske analize omogućuje se uočavanje zakonosti i pravilnosti u ponašanju. Stoga je njena primena važan empirijski osnov i put za razvijanje teorije.**

- **Adekvatan model ličnosti - dva aspekta**

deskriptivni ili taksonomski

uzročni ili biološki

**Taksonomija prethodi kauzalnoj analizi –
proučavanje ličnosti započeo taksonomijom**

Četiri nivoa u opisu organizacije osobina ličnosti

- **Na najnižem nivou - specifične reakcije SR1, SR2**
- **Na drugom nivou - navike (habitual responses) HR1, HR2 itd.**
- **Na trećem nivou - organizacije navika u pojedine osobine (traits), T1, T2 itd.**
- **Na četvrtom nivou osobine se organizuju u opšte tipove, kao što su intorverzija ili ekstraverzija.**

- **Prva empirijska potvrda za postojanje dve važne dimenzije ličnosti - ektraverzije i neuroticizma 1947. godine**
- **1000 vojnika - izdvojeno 700 neurotičnih**
- **39 indikatora**

Histerični

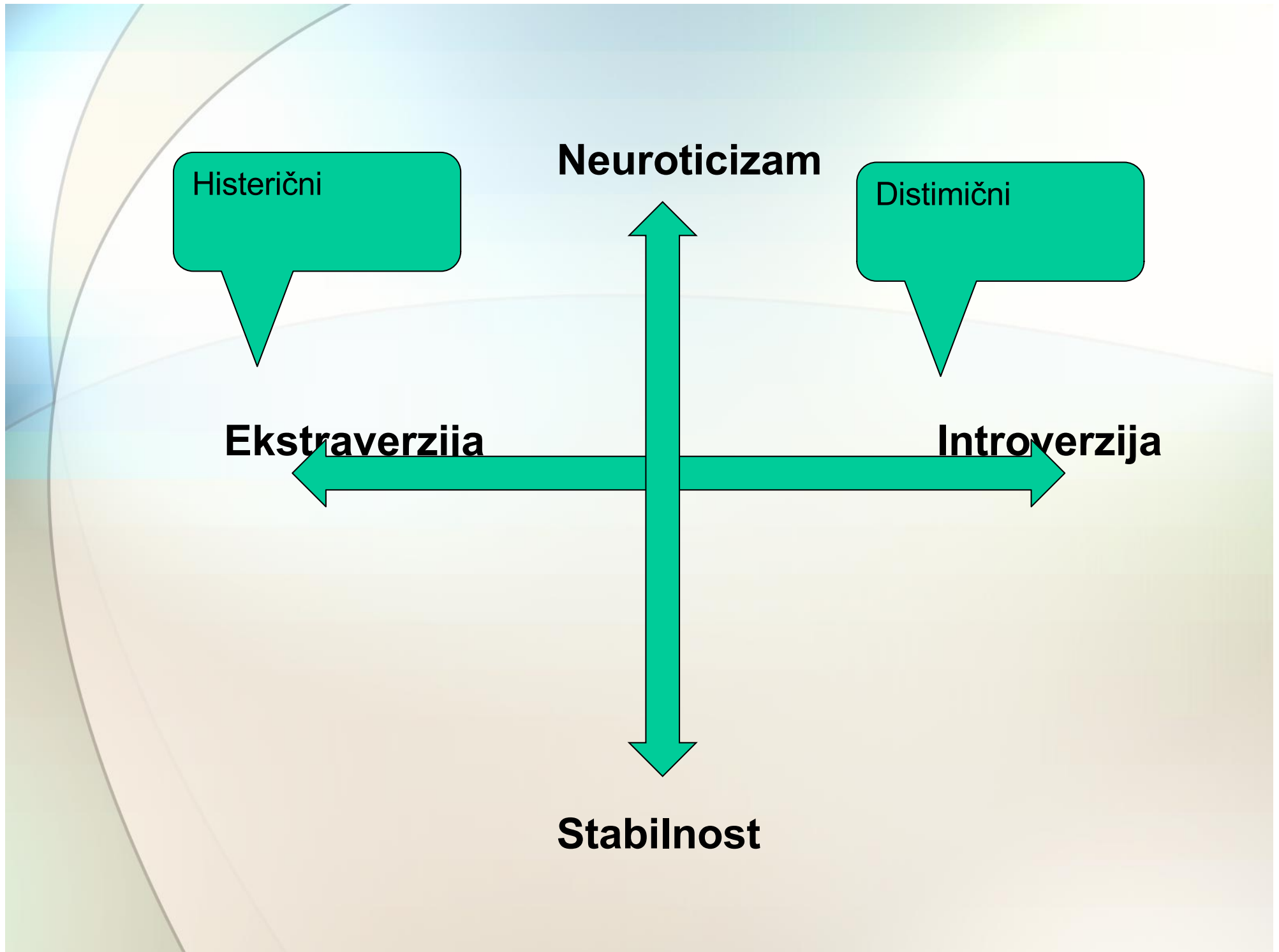
Neuroticizam

Distimični

Ekstraverzija

Introverzija

Stabilnost

- **Osnovno pitanje**
da li su određeni patološki tipovi uključeni u “normalnu” distribuciju, kao ekstremni slučajevi koji se nalaze na negativnom polu ili se ti tipovi distribuiraju u okviru posebnog kontinuuma?

Rezultati istraživanja (2000 ispitanika) pokazali da se distribucija neuroticizma približava normalnoj krivi.

To znači da se samo na jednom kraju krive mogu pronaći slučajevi hospitalizovani zbog neurotskih poremećaja.

- **Do 1952. - ekstraverzija i neuroticizam**
- **Nova istraživanja - treća dimenzija ličnosti (ortogonalna)**
- **Ajzenk ju je nazvao faktorom psihoticizma - dimenzija koja je najviše kritikovana u Ajzenkovom modelu.**

Ekstraverzija – introverzija

- *deskriptivni aspekti*
visok skor - socijabilni, popularni, optimistični i prilično nepouzđani,
nizak skor - tihi, introspektivni, rezervisani i pouzdani.

Bazični introverti se lakše uznemire sredinskim uticajima. Oni lakše uče socijalne zabrane nego ekstraverti. Posledica toga je da su introverti povučeni i inhibirani. Introverti pre reaguju na kaznu u procesu učenja, dok ekstraverti pre reaguju na nagradu. Zbog toga su introverti skloniji anksioznosti, fobijama i obsesivnim poremećajima.

- **a) introverti imaju u većoj meri subjektivni, a ekstraverti objektivni pristup;**
- **b) introverti ispoljavaju viši stepen cerebralne aktivnosti, a ekstraverti viši stepen bihevioralne aktivnosti;**
- **c) introverti pokazuju tendenciju ka samokontroli (inhibicija), a ekstraverti ka gubitku ili nedostatku samokontrole**

- ***kauzalni aspekti***

**1949. godine, Mogun i Moruci
retikularna formacija - ostvaruje
ulogu mehanizma koji menja tonus
moždane kore i obezbeđuje stanje
budnosti**

**nadražaji se šire postepeno
menjajući svoj nivo (a ne po sistemu
»sve ili ništa«), čime se omogućuje
modulacija stanja celokupnog
nervnog aparata**

- **ARAS (Ascending Reticular Activating System)**
- **Ajzenk je smatrao da individualne razlike u aktivnosti ARAS-a mogu prouzrokovati individualne razlike na dimenziji introverzija-ekstraverzija i formuliše svoju Teoriju optimalnog uzbuđenja (ili aktivacije)**

Osnovne pretpostavke Teorije optimalnog uzbuđenja:

- **Srednji nivo uzbuđenja (ili srednja aktivacija ARAS-a) je najpoželjnija**
- **Niži ili viši nivo uzbuđenja (slabija ili jača aktivacija ARAS-a) je nezadovoljavajuća i nepoželjna**
- **Ljudi teže zadovoljstvu i izbegavaju nezadovoljstvo**
- **Nivo uzbuđenja je pod uticajem situacionih faktora - »hladna« okruženja (kao što su biblioteke) smanjuju uzbuđenje, a stimulativna okruženja (kao što je žurka) povećavaju uzbuđenje**
- **Ljudi se razlikuju u odnosu na neki naviknuti nivo uzbuđenja (odnosno, aktivnost ARAS-a)**

Introverti

- Na fiziološkom planu, introverte karakteriše retikularna formacija čiji aktivirajući deo ima nizak prag pobuđivanja.
- Posledica toga je da će introverti imati izraženiju kortikalnu ekscitaciju, a ona podstiče inhibitorno delovanje korteksa na niže centre.
- Na bihejvioralnom planu, ovaj proces se manifestuje kao inhibirano ponašanje introverata.

Ekstraverti

- Na fiziološkem planu, ekstraverte karakteriše retikularna formacija čiji aktivirajući deo ima visok prag pobuđivanja.
- Ekstraverti imajo izraženo kortikalno inhibicijo, koja onemogućava inhibitorno delovanje korteksa na niže centre, što na bihevioralnom planu za posledicu ima impulsivnije i spontanije ponašanje ekstraverta.

- Na osnovu Jerks-Dodsovog zakona, teorija uzbuđenja PEN modela pretpostavlja da “je neki srednji nivo uzbuđenja optimalan za aktivnost”.
- Jerks- Dodsov zakon sugerše da uzbuđenje i aktivnost imaju obrnut U odnos.
- Na taj način, uspešnost na nekom zadatku će biti niža ako je motivacija ili suviše visoka ili suviše niska, dok je uspešnost najbolja ako je prisutan neki srednji nivo “optimalne” motivacije.

INTROVERTI	EKSTRAVERTI
Slab nervni sistem	Jak nervni sistem
Jaki ekscitatorni procesi	Slabi ekscitatorni procesi
Slabi inhibitorni procesi	Jaki inhibitorni procesi
Veće kortikalno uzbuđenje	Manje kortikalno uzbuđenje
Mozak brže i lakše reaguje na stimuluse	Mozak sporije i slabije reaguje na stimuluse
Preferiraju stimulaciju manjeg intenziteta	Traže snažniju stimulaciju
Smatraju da su snažni stimuli neprijatni	Glad za stimulima
Preferiraju tihe, kontemplativne aktivnosti	Preferiraju socijalne, rizične aktivnosti

Neuroticizam

- ***deskriptivni aspekti***

uznemirenost i usled nekih beznačajnih stimulusa

emocionalno stabilne osobe uznemire samo neki značajni i važni stresori

visoki skorovi na skali neuroticizma ne podrazumevaju nužno neurotičnu simptomatologiju, iako će neurotične osobe sigurno postizati visoke skorove na ovoj skali

visoki skorovi ukazuju na veću podložnost negativnim spoljašnjim stresorima

- **Pojava neuroze, odnosno neurotičnih simptoma, posledica je kombinacije dve grupe činilaca:**
 - **a) konstitucionalnih i**
 - **b) spoljašnjih okolnosti.**
- **Individue sa visokim skorom na neuroticizmu mogu u prolongiranom stresnom kontekstu ispoljiti simptome neuroze, ali i emocionalno stabilne osobe, u situaciji dugotrajnog i snažnog stresa, takođe mogu ispoljiti simptome neuroze.**

- **Kauzalni aspekti**

Eysenck (1990) i neuroticizam objašnjava u terminima aktivacije, ali simpatičkog nervnog sistema ili visceralnog mozga.

Visceralni mozak odnosi se na limbički sistem, koji se sastoji od hipokampusa, amigdale, septuma i hipotalamusa i reguliše emocionalna stanja kao što su strah, agresija i seks.

On je odgovoran za borba-bežanje reakcije u suočavanju sa opasnošću.

Rad srca, krvni pritisak, provodljivost kože, znojenje, ubrzano disanje i muskularna tenzija mogu na prvom mestu biti mere nivoa aktivacije visceralnog mozga.

Psihoticizam

- *deskriptivni aspekti*

Osoba sa visokim psihoticizmom je "teška" i ima problema u procesu prilagođavanja ljudima ili okolinostima.

Takva osoba može biti surova i nehumana i neprijateljski raspoložena prema drugim ljudima.

Ima visok agresivni potencijal.

Psihopatološke kategorije koje mogu biti opisane ovom dimenzijom su shizoidnost, psihopatija i poremećaji ličnosti.

- **Prvobitno je ova dimenzija shvatana kao predispozicija za psihotične poremećaje, ali njen sadržaj ukazuje da se više odnosi na nedostatak konvencionalne socijalizacije.**
- **Istraživanja su pokazala da su polne razlike na ovoj dimenziji izraženije nego na preostale dve dimenzije. Naime, osobe muškog pola dobijaju znatno više rezultate na faktoru psihoticizma.**
- **Osnovni indikatori tog faktora su socijalna povučенost i izolovanost, impulsivnost ili agresivnost, smetnje raspoloženja, sumnjičavost, ideje odnosa, veličine ili značaja, prevelika aktivnost itd.**

- **Osoba sa visokim psihoticizmom je teška, nekooperativna, hostilna i socijalno neprilagođena, dok je osoba sa niskim psihoticizmom altruistična, socijalizovana, empatična i konvencionalna.**

Problem impulsivnosti

- U Ajzenkovom sistemu opisa ličnosti odnos između impulsivnosti i dve velike dimenzije ličnosti – psihoticizma i ekstraverzije je takav da se impulsivnost nalazi u okviru dimenzije psihoticizma, a smelost, drskost u okviru dimenzije ekstraverzija.
- Međutim, mnoga istraživanja pokazuju da impulsivnost adekvatnije može da se opiše u okviru dimenzije ekstraverzija, nego dimenzije psihoticizam.

- *kauzalni aspekti*
- Ajzenk je na različite načine proveravao relacije između skale psihoticizma i raznih fizioloških, bihejvioralnih i psiholoških indikatora
- Iako ne postoji mnogo istraživanja na temu psihoticizma, u poređenju sa ekstraverzijom i neuroticizmom, sadašnja istraživanja pokazuju da ljudi koji pokazuju psihotične epizode imaju povišen nivo testosterona i nivo MAO-a.